

Սոցիոլոգիա: Հասարակության ուսումնասիրության գիտություն

Ներածություն

Սոցիոլոգիան գիտություն է, որն ուսումնասիրում է հասարակությունը, մարդկային սոցիալական վարքը, հարաբերությունները և հաստատությունները: Այն հետազոտում է, թե ինչպես են մարդիկ փոխազդում միմյանց հետ, ինչպես են ձևավորվում և զարգանում խմբերը, կազմակերպությունները և հասարակությունները: Սոցիոլոգիան ձգտում է հասկանալ սոցիալական երևույթները՝ սկսած միկրոմակարդակի անհատական փոխազդեցություններից մինչև մակրոմակարդակի համաշխարհային սոցիալական գործընթացները:

Որպես սոցիալական գիտություն, սոցիոլոգիան օգտագործում է էմպիրիկ հետազոտության մեթոդներ՝ սոցիալական աշխարհը ուսումնասիրելու և հասկանալու համար: Այն միավորում է քանակական և որակական մոտեցումներ՝ հասարակության մեջ օրինաչափություններ, միտումներ և փոխհարաբերություններ բացահայտելու համար:

Սոցիոլոգիայի զարգացումը

Պատմական ակնարկ

Սոցիոլոգիան՝ որպես առանձին գիտակարգ, ձևավորվել է 19-րդ դարում՝ արդյունաբերական հեղափոխության և հասարակական մեծ փոփոխությունների ժամանակաշրջանում: Օգյուստ Կոնտը (1798-1857), որը հաճախ համարվում է «սոցիոլոգիայի հայր», առաջինն էր, ով կիրառեց «սոցիոլոգիա» տերմինը՝ նկարագրելու հասարակության համակարգված ուսումնասիրությունը:

Սոցիոլոգիայի վաղ զարգացման վրա մեծ ազդեցություն են ունեցել այնպիսի մտածողներ, ինչպիսիք են՝

- **Էմիլ Դյուրկհեյմը** (1858-1917), որը շեշտադրել է սոցիալական փաստերի և կոլեկտիվ գիտակցության կարևորությունը
- **Կարլ Մարքսը** (1818-1883), ով ուսումնասիրել է դասակարգային պայքարը և հասարակության տնտեսական կառուցվածքը
- **Մաքս Վեբերը** (1864-1920), որը կենտրոնացել է սոցիալական գործողությունների, բյուրոկրատիայի և կրոնի սոցիոլոգիայի վրա

20-րդ դարում սոցիոլոգիան զարգացել է որպես ավելի էմպիրիկ և գիտական դիսցիպլին՝ մեթոդաբանական նորարարությունների և տեսական հայեցակարգերի ընդլայնման շնորհիվ:

Հիմնական տեսական հարացույցները

Սոցիոլոգիական միտքը կազմակերպված է մի քանի հիմնական տեսական հարացույցների շուրջ, որոնք տարբեր կերպ են մեկնաբանում հասարակությունը:

1. Ֆունկցիոնալիզմ

Ֆունկցիոնալիզմը դիտարկում է հասարակությունը որպես փոխկապակցված մասերի համակարգ, որոնցից յուրաքանչյուրը նպաստում է հասարակության կայունությանը: Այս տեսությունը շեշտադրում է, թե ինչպես են սոցիալական կառույցները (ինչպիսիք են ընտանիքը, կրթությունը, կրոնը) ծառայում հասարակության պահպանմանը:

Հիմնական ներկայացուցիչներ.

- Էմիլ Դյուրկհեյմ
- Թալկոթ Պարսոնս
- Ռոբերտ Մերտոն

2. Կոնֆլիկտի տեսություն

Կոնֆլիկտի տեսությունը կենտրոնանում է հասարակության մեջ ուժի անհավասարության և սոցիալական հակասությունների վրա: Այն ուսումնասիրում է, թե ինչպես են հասարակական խմբերը մրցակցում սահմանափակ ռեսուրսների համար և ինչպես են հզոր խմբերը օգտագործում իրենց առավելությունը՝ վերահսկելու մյուսներին:

Հիմնական ներկայացուցիչներ.

- Կարլ Մարքս
- Ռալֆ Դարենդորֆ
- Բ. Ռայթ Միլս

3. Սիմվոլիկ ինտերակցիոնիզմ

Սիմվոլիկ ինտերակցիոնիզմը կենտրոնանում է անհատների միջև փոխազդեցությունների և այն սիմվոլների և իմաստների վրա, որոնք մարդիկ

վերագրում են այդ փոխազդեցություններին: Այս տեսությունը շեշտադրում է, թե ինչպես է սոցիալական իրականությունը կառուցվում փոխազդեցությունների միջոցով:

Հիմնական ներկայացուցիչներ.

- Ջորջ Հերբերտ Միդ
- Հերբերտ Բլումեր
- Էրվինգ Գոֆման

4. Ֆեմինիստական տեսություն

Ֆեմինիստական տեսությունը քննադատաբար ուսումնասիրում է գենդերային անհավասարությունը և կնոջ դերը հասարակության մեջ: Այն վերլուծում է, թե ինչպես է գենդերը ազդում սոցիալական կառուցվածքների և փորձառությունների վրա:

Հիմնական ներկայացուցիչներ.

- Դորոթի Սմիթ
- Պատրիսիա Հիլ Բուլինգ
- Ջուդիթ Բատլեր

5. Պոստմոդեռնիզմ

Պոստմոդեռնիստական տեսությունը քննադատում է օբյեկտիվ գիտելիքի գաղափարը և շեշտադրում է բազմազանությունը, սուբյեկտիվությունը և սոցիալական կառուցվածքը: Այն հարցականի տակ է դնում մեծ պատմությունները և համընդհանուր ճշմարտությունների գոյությունը:

Հիմնական ներկայացուցիչներ.

- Միշել Ֆուկո
- Ժան Բոդրիյար
- Ժան-Ֆրանսուա Լիոտար

Սոցիոլոգիական հետազոտության մեթոդները

Սոցիոլոգները կիրառում են բազմաթիվ հետազոտական մեթոդներ՝ սոցիալական երևույթները ուսումնասիրելու համար: Սրանք կարելի է բաժանել երկու հիմնական կատեգորիաների՝ քանակական և որակական մեթոդներ:

Քանակական մեթոդներ

Քանակական մեթոդները կենտրոնանում են չափելի տվյալների հավաքման և վերլուծության վրա:

1. Հարցումներ և հարցաթերթիկներ

- Մեծ թվով մարդկանցից տվյալների հավաքագրում
- Ստանդարտացված հարցերի օգտագործում
- Թվային տվյալների արտադրում վիճակագրական վերլուծության համար

2. Փորձաքարություններ

- Փոփոխականների վերահսկում՝ պատճառահետևանքային կապերը հետազոտելու համար
- Մասնակիցների պատահական բաշխում փորձնական և վերահսկող խմբերում

3. Երկրորդական տվյալների վերլուծություն

- Գոյություն ունեցող տվյալների օգտագործում (օրինակ՝ պետական վիճակագրություն, ժողովրդագրական տվյալներ)
- Կորելացիաների և միտումների բացահայտում

Որակական մեթոդներ

Որակական մեթոդները կենտրոնանում են խորքային հասկացողության և մանրամասն նկարագրության վրա:

1. Ազգագրություն և մասնակցային դիտարկում

- Խմբի կամ համայնքի ուսումնասիրություն նրանց բնական միջավայրում
- Մշակութային օրինաչափությունների և սոցիալական գործընթացների խորքային ըմբռնում

2. Հարցազրույցներ

- Անհատական կամ ֆոկլուս խմբային հարցազրույցներ
- Բաց հարցերի օգտագործում՝ խորքային հասկացողություն ձեռք բերելու համար

3. Դեպքի ուսումնասիրություն

- Կոնկրետ անձի, խմբի կամ իրադարձության մանրամասն ուսումնասիրություն
- Երևույթի բազմակողմանի վերլուծություն

4. Դիսկուրսի և բովանդակության վերլուծություն

- Տեքստերի, պատկերների կամ այլ մեդիա բովանդակության ուսումնասիրություն
- Թաքնված իմաստների և սոցիալական կառուցվածքների բացահայտում

Սոցիոլոգիայի հիմնական ուսումնասիրության ոլորտները

Սոցիալական կառուցվածք և ինստիտուտներ

1. Ընտանիք և ամուսնություն

- Ընտանիքի կառուցվածքի փոփոխություններ
- Ժամանակակից ընտանիքի մարտահրավերներ
- Երեխաների դաստիարակության պրակտիկաներ

2. Կրթություն

- Կրթական անհավասարություն
- Կրթության սոցիալական գործառույթները
- Կրթական բարեփոխումներ

3. Կրոն

- Կրոնական հավատալիքների և պրակտիկաների ազդեցությունը
- Աշխարհիկացում և կրոնական վերածնունդ
- Կրոնական բազմազանություն և կոնֆլիկտներ

4. Տնտեսություն և աշխատանք

- Աշխատանքային շուկայի դինամիկա
- Տնտեսական անհավասարություն
- Գլոբալիզացիայի ազդեցությունները

5. Քաղաքականություն և պետություն

- Իշխանության և հեղինակության կառուցվածքներ
- Քաղաքական մասնակցություն և քաղաքացիություն
- Պետության դերը ժամանակակից հասարակություններում

Սոցիալական ստրատիֆիկացիա և անհավասարություն

1. Դասակարգային անհավասարություն

- Դասակարգային կառուցվածք և շարժունություն
- Աղքատություն և հարստություն
- Սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակի ազդեցությունները

2. Ռասա և էթնիկություն

- Ռասայական և էթնիկ ինքնություն
- Խտրականություն և նախապաշարմունք
- Ռասայական անհավասարության պատմական և ժամանակակից դրսևորումներ

3. Գենդեր

- Գենդերային սոցիալականացում
- Գենդերային անհավասարություն աշխատավայրում և ընտանիքում
- Գենդերային նորմերի և դերերի փոփոխություններ

4. Մեռականություն

- Մեռական ինքնության սոցիալական կառուցվածք
- LGBSՔ+ համայնքներ և իրավունքներ
- Մեռականության նորմերի և վերաբերմունքի փոփոխություններ

5. Հաշմանդամություն

- Հաշմանդամության սոցիալական մոդել
- Ներառականություն և հասանելիություն
- Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքներ

